

DOI 10.18524/2304-1587.2018.1(32).134152
УДК 341.1/8:346.58

В. В. Чайковський

кандидат юридичних наук, доцент
Одеський національний університет імені І.І.Мечников, к. федр. адміністративного та господарського права
Фрунзівський бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ПОДАЛЬШОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ «УКРАЇНА – ЄС» У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглядаються окремі проблеми модернізації зовнішньоекономічного законодавства відповідно до вимог Угоди про соціально-економічне співробітництво між Україною та ЄС. Наводяться пропозиції впровадження дієвих заходів технічного регулювання, що не шкодять економіці України, прискорення прийняття квіт митного регулювання, спрощення режиму реєстрації філій європейських суб'єктів господарювання в Україні, а також вироблення інтерпретаційних заходів з стосованням прав СОТ у взаємних угодах України – ЄС.

Ключові слова: імплементація, Угоди про соціально-економічне співробітництво між Україною та ЄС, Європейський Союз, зовнішньоекономічне законодавство.

Постановка проблеми. Не дивлячись на те, що понад три роки відбуваються процеси імплементації в національне законодавство України положень Угоди про соціально-економічне співробітництво між Україною та ЄС (далі – УАЕС), говорити про остаточно вирішення існуючих проблем у цій сфері не доводиться. Це визнають представники Уряду, про що свідчить оприлюднений Звіт про виконання Угоди про соціально-економічне співробітництво між Україною та ЄС за 2017 рік [1]. Отже, мають бути здійснені вдосконалення національного господарсько-правового регулювання у сфері імплементації прав ЄС щодо зовнішньоекономічного регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі з галузевих теоретичних проблем, пов'язаних з адаптацією національного законодавства до правової системи ЄС, досліджували такі вчені, як О. К. Вишняков, Т. М. Анкіна, М. В. Трубін, І. І. Крулько, Г. Г. Гернфельд. Водночас дослідження сучасного стану модернізації зовнішньоекономічного законодавства відповідно до взятих на себе Україною зобов'язань перед ЄС та його державами-членами є недостатньо розкритим у науці та потребує подальших наукових розробок.

Мета статті. Метою статті є вирішення окремих проблемних питань подальшої імплементації Угоди про соціально-економічне співробітництво «Україна – ЄС» у сфері зовнішньоекономічного регулювання.

Викладення основного матеріалу. Одним із головних орієнтирів модернізації правового режиму зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) в Україні на сьогодні є право Європейського Союзу (далі – ЄС). Це визна-

чється не лише зовнішньополітичними пріоритет ми держ ви Укр їн , визн ченими н родом Укр їни у результ ті революції Гідності, ле й обу мовлюється прямими припис ми УАЕС.

Н йскл днішою проблемою імплемент ції положень УАЕС є подол ння технічних б р'єрів. Адже це є «в живлюю умовою для ефективного функціонув ння поглибленої т всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Укр їною т ЕС, н ближнення укр їнських виробників промислової продукції до ринку ЕС т н роцнення експорту тов рів з високою дод ною в ртістю з Укр їни» [1, с. 24]. Відповідно до ст тті 56 Гл ви 3 «Технічні б р'єри у торгівлі» Розділу IV «Торгівля і пит ння, пов'яз ні з торгівлею» УАЕС, Укр їн м є з забезпечити відповідність із технічними регл мент - ми ЕС т систем ми ст нд ртиз ції, метрології, кредит ції, робіт із оцінки відповідності т ринкового н гляду ЕС т дотримув тися принципів і пр ктик, викл дених у діючих регл мент х ЕС. Р зом із тим відповідне узгодження, що потребує зн чних к піт ловкл день т перебудови бізнесових процесів, йде дуже повільно. Тут н йз г льнішими н прям ми виступ ють потреби імплемент ції відповідних положень *acquis* ЕС; проведення дміністр тивних т інституційних реформ із метою укл дення Угоди про оцінку відповідності т прийнятність промислових тов рів (УАСАА). І хоч н 2018 рік з пл нов но досить мбітні пл ни – ухв лення змін до деяких з конів щодо технічного регулюв ння (з конопроекти № 6235 т № 5450-1) т ст нд ртиз ції (з конопроект № 7123) й метрології, не можн не зв жув ти н скл днощі, які існув тимуть н цьому шляху.

Зокрем , з конопроект «Про метрологію т метрологічну діяльність» досі не розроблено. Не здійснено упр влінських кроків для підпис ння Метричної Конвенції з метою з забезпечення уч сті у повному обсязі в Угоді про вз ємне визн ння н ціон льних ет лонів і сертифік тів к лібрув ння й вимірков ння. З конопроекти 6235, 5450-1, 7123 м ють істотні в ди. Серед ост нніх можн відмітити несистемність окремих з ходів, що передб - ч ють, н прикл д, виключення з КУПАП ст тті 172-1, з лиш ючи систему пр вовідносин щодо оцінки відповідності, держ вного ринкового н гляду і контролю нех рчової продукції, метрології лише у р мк х диспозицій ст - тей без н лежних с нкцій щодо порушення публічно-пр вових приписів з конод вств . Т ке усічене регулюв ння провокув тиме х ост св вілля, що шкодитиме господ рським відносин м.

Зверт є н себе ув гу т кож поспішність окремих пропозицій, що ґрунтуються н одноч сному усуненні із з конод вств імпер тивних держ вних ст нд ртів без утворення дієвої льтерн тиви іншим кт м технічного регулюв ння. Йдеться про з конопроект «Про ст нд ртиз цію» (реєстр. № 7123 від 19.09.2017 р.), з яким пропонується виключити бо з мініти н бстр ктні вимоги щодо норм тивів положення з н ціон льних ст нд ртів, у тому числі шляхом внесення змін до ст тей 259, 266, 268–270, 272, 275, 276 Господ рського кодексу Укр їни. Це несе ризик усунення «обов'язковості додерж ння екологічних т інших ст нд ртів т вст новлюється добровільність з стосув ння відповідних ст нд ртів бо вз г лівилуч ються будь-які посилення н «ст нд рти» із з міною цього терміну н терміни «норми», «вимоги» тощо» [2].

Не менш проблемною є імплемент ція митних првил ЕС, здійснен н 1 січня 2018 року менш ніж н третину, хоч ст ттею 84 Угоди про соці цію Укр їн взял н себе зобов'яз ння здійснити поступове

н ближання з конод вств до митного з конод вств ЄС відповідно до Дод тку XV до цієї Угоди протягом трьох років. При цьому повного впро в дження потребують Конвенція про спрощення форм льностей у торгівлі тов р ми т Конвенція про єдиний режим тр нзиту; Регл мент 952/2013, яким вст новлюється Митний кодекс Союзу; Регл мент 1186/2009, що вст новлює систему Співтов риств для звільнення від спл ти мит (розділи I т II); Регл мент 608/2013 про митний контроль з дотрим нням пр в інтелекту льної вл ності.

Низку з ходів не відобр жено у Звіті, ле вони обумовлюються ре льною господ рською пр ктикою.

Зокрем , пр вовий режим з снув ння філій іноземних комп ній досі е менш сприятливим у порівнянні з з снув нням філій н ціон льних юридичних осіб, що є порушенням взятих н себе зобов'яз нь відповідно до ч. 2 ст. 30 т ст. 32 Угоди про п ртнерство і співробітництво між Укр - їною і Європейськими Співтов риств ми т їх держ в ми-член ми від 16 червня 1994 р. (д лі – УПС), т кож положень ч. 1 ст. 88 УАЕС, як ф ктично є договором-пр вон ступником УПС, щодо н йсприятливішого режиму з снув ння філій комп ній ЄС в Укр їні. Це пояснюється н ступ ним.

Відповідно до З кону Укр їні «Про держ вну реєстр цію юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців т гром дських формув нь», відокремлені підрозділи (філії, предст вництв) юридичної особи–резидент не підляг ють держ вній реєстр ції. Предст вництв іноземних суб'єктів господ рської діяльності підляг ють реєстр ції у порядку, визн ченому З коном Укр їні «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Менш сприятливі умови вст новлені для з снув ння в Укр їні філій іноземних комп ній. По-перше, з г льний порядок лег ліз ції філій іноземних суб'єктів господ рюв ння в Укр їні вз г лі не передб чений. Пр во н лег ліз цію філій м ють лише окремі суб'єкти господ рюв ння відповідно до спеці льних з конів: н прикл д, ст. 24 ЗУ «Про б нки і б нківську ді яльність» передб чені підст ви т порядок кредит ції філій іноземного б нку; ст. 2 ЗУ «Про стр хув ння» передб чен реєстр ція філій стр хо-виків-нерезидентів.

По-друге, ПК з кріплює у п. 14.1.193 поняття «постійне предст вництво», під яким розуміється «постійне місце діяльності, через яке повністю бо ч стково проводиться господ рськ діяльність нерезидент в Укр їні, зокрем : місце упр вління; філія; офіс; ф брик ; м йстерня; уст новк бо споруд для розвідки природних ресурсів; ш хт , н фтов / г зов свердловин , к р'ер чи будь-яке інше місце видобутку природних ресурсів; скл д бо приміщення, що використовується для дост вки тов -рів, сервер». Незв ж ючи н ф ктичне визн чення у ПК постійного предст вництв як об'єкт пр в , воно в інших положеннях ПК н діляється озн к ми суб'єкт пр в т прирівнюється до роботод вця (п. 14.1.222 ПК) т особи (п. 14.1.139 ПК). Відповідно до п. 133.3 ПК, постійне предст вництво до поч тку своєї господ рської діяльності зобов'яз но ст ти н облік в контролюючому орг ні. Згідно з п. 64.5 ПК, підст вою для взяття н облік (внесення змін, перереєстр ції) відокремленого підрозділу іноземної комп нії, орг ніз ції, у тому числі постійного предст вництв нерезидент , е н лежн кредит ція (реєстр ція, лег ліз ція) т кого підрозділу н території Укр їні згідно із з коном.

Т ким чином, для взяття н облік в орг н х держ вної фіск льної служби відокремленого підрозділу іноземної комп нії (у т.ч. т кого, що м є оз н ки філій, відповідно до положень УПС) ук з ний підрозділ повинен бути н лежним чином лег лізов ний в Укр їні. Ур ховуючи, що з г льний порядок лег ліз цієї філій іноземних комп ній в Укр їні відсутній, єдиним шляхом лег ліз цієї відокремлених підрозділів, які м ють озн ку філії, є реєстр ція їх як предст вництв іноземних суб'єктів господ рюв ння відповідно до положень ст. 5 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» т Інструкції про порядок реєстр цієї предст вництв іноземних суб'єктів господ рської діяльності в Укр їні, з твердженої н к зом Міністерств зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі Укр їни № 30 від 18 січня 1996 р.

З конод вством Укр їни вст новлен пл т у розмірі 2500 дол рів США з реєстр цію предст вництв іноземного суб'єкт господ рської діяльності, тоді як внесення д них про відокремлений підрозділ н ціон льної юридичної особи до ЄДР є безкоштовним [див.: 3, с. 522-524]. Слід дод ти, що поряд із суто дискримін ційним х р ктером стягнення відповідної пл ти, цей ф кт є порушенням ч. 2 ст. 30 УПС. Про скл дний т неефективний порядок держ вної реєстр цієї відокремлених підрозділів (предст вництв) іноземних суб'єктів господ рюв ння говорять т кож у відповідних пр цях О. П. З гнітко т В. А. М лиг [див.: 4], т кож В. І. Кр т [див.: 5].

Ще одним проявом менш сприятливого режиму для реєстр цієї філій (у розумінні філії у ст. 32 УПС) іноземних суб'єктів господ рюв ння є необхідність особистого звернення вк з них суб'єктів до орг нів держ вної фіск льної служби з метою реєстр цієї їх як постійних предст вництв, тоді як реєстр ція відокремлених підрозділів н ціон льних суб'єктів господ рюв ння здійснюється « втом тично», шляхом перед ння відповідних відомостей держ вним реєстр тором із ЄДР до відповідного орг ну держ вної фіск льної служби.

Т ким чином, можн говорити про н явність порушення Укр їною зобов'яз ння, що вплив є з пункту) ч. 2 ст. 30 УПС відносно з снув ння філій іноземними комп ніями відповідно до з конод вств Укр їни. Слід з ув жити, що вк з н проблем є кту льною й у зв'язку з м йбутнім н бр нням чинності УАЕС, ч.1 ст. 88 якої містить н логічну вимогу стосовно режиму з снув ння дочірніх підприємств, філій т предст вництв юридичних осіб Сторони ЄС.

І. Щерб к пропонує припинити дію Інструкції про порядок реєстр цієї предст вництв іноземних суб'єктів господ рської діяльності в Укр їні [6, с. 56]. Одн к це не усуне прог лину, пов'яз ну з відсутністю порядку реєстр цієї філій іноземних комп ній в Укр їни, крім того суперечитиме ст. 5 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», що передб ч є реєстр цію предст вництв іноземних комп ній в Укр їні.

Із метою вирішення вищевк з ної проблеми дискримін ційності при з снув нні філій комп ній ЄС в Укр їні необхідно зробити н ступні кроки:

1) з конод вчо вст новити з г льний порядок реєстр цієї філій іноземних комп ній (який н теперішній ч с відсутній) із метою в т. ч. розмежув ння їх із предст вництв ми, які, згідно концепції розмежув ння філій т предст вництв, з з конод вством Укр їни не здійснюють господ рську діяльність;

2) уст новити єдиний процедурний порядок реєстр цієї структурних підрозділів (як філій, т к і предст вництв) іноземних комп ній, що буде

полягає виключно у поданні з'являється логічного документу, що підтверджує волевиявлення іноземної компанії в реєстр цієї філії в Україні, та документів, що підтверджують правосуб'єктність іноземної компанії. Указаний порядок повинен включити вимоги до реєстрації в органах державної фіскальної служби та інших органах (на логічно відповідній легалізаційній процедурі філій та цюлонських юридичних осіб).

До потреб імплементації положень УАЕС у сфері з конодавств про ЗЕД тісно примикє потреб формування інтерпретаційних з'єднань стосовно УАЕС у співвідношенні із правом Світової організації торгівлі (ДЛІ – СОТ), на ктї якої міститься посилання у тексті УАЕС.

Аналіз положень УАЕС у контексті їх співвідношення з правом СОТ дозволяє дійти наступних висновків.

Висновки. По-перше, при вільному тлумаченні положень УАЕС можливо виключно з умови розуміння міжнародних принципів СОТ, де б-г то статей УАЕС містяться бланкетні норми, що відсилають до відповідних угод СОТ. Тимчасовими є, зокрема, ст. ст. 25, 32–36, 40, 45 bis, 46–47, 53–54, 57–58, 76, 79, 106, 158, 219, 266, 272, 282, 320, 324, 338.

По-друге, окремі Угоди СОТ визнаються члениною УАЕС. Наприклад, відповідно до ст. 34 УАЕС, «стороння держава цюлонський режим торгівлі іншої Сторони відповідно до Статті III ГАТТ 1994, зокрема її приміток щодо тлумачення. Із цією метою Статтю III ГАТТ 1994 та її примітки щодо тлумачення включено до цієї Угоди, і вони є її невід'ємною члениною». Відповідно до ст. 54 УАЕС, «сторони підтверджують свої існуючі правові зобов'язання стосовно однієї з Угод про технічні бар'єри у торгівлі СОТ, як відповідьє цій Угоді та є її невід'ємною члениною».

По-третє, непрямо простежується посилання на Угоди СОТ як більш значимі, ніж ті, що, у випадках, згаданих в УАЕС, мають більшу юридичну силу порівняно з положеннями УАЕС для Сторін Угоди.

Указаний тезис підтверджується наступними прикладами. Зокрема, у преамбулі до УАЕС позначється як однією з підстав її укладення бажання Сторін «досягти економічної інтеграції, *inter alia*, з допомогою створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) як невід'ємної членини цієї Угоди відповідно до правових зобов'язань, що впливають із членств Сторін у Світовій організації торгівлі (СОТ), та з допомогою широкої регуляторної дії». Згідно ч. «б» ст. 30 Угоди про соціальної з ЄС, будь-яка із Сторін може зберегти у силі або збільшити ввізне мито, *яке дозволено згідно з рішенням Органу вирішення спорів* (ДЛІ – ОВС) СОТ. Відповідно до ч. 3 ст. 47 Угоди про соціальної з ЄС, «без шкоди для статті 6(5) Антидемпінгової угоди СОТ та статті 12(4) Угоди про субсидії та компенсаційні заходи СОТ Сторони повинні забезпечити відразу після з'єднання попередніх заходів, у разі необхідності, та до прийняття остаточного рішення розголошення повної та змістовної інформації про всі вживані фактори міркування, які становлять основу для прийняття рішення про з'єднання заходів». Відповідно до ст. 158 УАЕС, що містяться у Главі 9 «Інтелектуальна власність», «положення цієї Глави доповнюють та уточнюють правові зобов'язання Сторін згідно з Угодою ТРИПС та іншими міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності». Згідно ч. 1 ст. 219 УАЕС, «сторони визнають вживаність Декларації стосовно Угоди ТРИПС та охорони здоров'я, прийнятої 14 листопада 2001 року на засіданні на рівні міністрів у рамках СОТ (ДЛІ – До-

хійськ декл р ція). Під ч стлум чення т здійснення пр в і зобов'яз нь, згідно із цією Гл вою, Сторони з безпечують відповідність Дохійській декл р ції».

По-четверте, при вирішенні спорів між Укр їною т ЄС, що виникли у зв'язку з викон нням УАЕС, у деяких вип дк х повинне вр ховув тись тлум чення, що міститься в кт х Орг ну вирішення спорів СОТ. Т к, відповідно до ст. 320 Угоди про соці цію з ЄС, «у р зі, якщо зобов'яз ння з цією Угодою є ідентичними зобов'яз нням з Угодою СОТ, рбітр ж-н груп повинн прийняти тлум чення, яке узгоджується з відповідним тлум ченням, створеним рішеннями Орг ну вирішення спорів СОТ. Пост нови рбітр жної групи не можуть розширити бо обмежити пр в т обов'язки, передб чені цією Угодою».

Вищевикл дене обумовлює в жливість ур хув ння пр в СОТ при тлум ченні УАЕС, т кож при модерніз ції н ціон льного зовнішньоекономічного з конод вств .

Т ким чином, н йв жливішими н прям ми вирішення проблем імплементації з конод вств ЄС, відповідно до УАЕС, м ють виступити впров -дження дієвих з собів технічного регулюв ння, що не шкодять економіці Укр їни, прискорення прийняття ктів митного регулюв ння, спрощення режиму реєстр ції філій європейських суб'єктів господарюв ння в Укр їні, т кож вироблення інтерпрет ційних з с д з стосув ння пр вил СОТ у вз емін х «Укр їн – ЄС».

Список літер тури

1. Звіт про викон ння Угоди про соці цію між Укр їною т ЄС з 2017 рік. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_final.pdf (д т звернення: 14.06.2018).
2. Висновок Головного експертного упр вління Верховної Р ди н н проект З кону Укр їни «Про внесення змін до деяких з конод вчих ктів Укр їни у зв'язку з прийняттям З кону Укр їни «Про ст нд ртиз цію» (реєстр. № 7123 від 19.09.2017 р.). URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=62562&pf35401=437634> (д т звернення: 14.06.2018).
3. Др п йло Ю. З. Пр вові проблеми реєстр ції предст вництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Укр їні / Ю. З. Др п йло // Пр вові т інституційні мех нізми з безпечення ст лого розвитку Укр їни: м тері ли Міжн родної н у ково-пр ктичної конференції (15–16 тр вня 2015 р., м. Одес): у 2 т. / відп. ред. М. В. Аф н сьєв . Одес : Юридичн літер тур , 2015. С. 522–524.
4. З гнітко О. П. Усунення колізій з конод вств щодо суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності / О. П. З гнітко, В. А. М лиг // Пр вничий ч сопис Донецького університету. 2005. № 2. С. 60–65.
5. Кр т В. І. Особливості пр вового регулюв ння філій т предст вництв / В сіль Кр т // Ног рі т длу в с. 2010. № 5. С. 34–42.
6. Щерб к І. А. Пр вовє з безпечення зовнішньоекономічної діяльності відокремлених підрозділів підприємств / І. А. Щерб к // Підприємництво, господарство і пр во. 2007. № 5. С. 54–56.

Ст ття н дійшл до ред кції 14.06.2018

В. В. Чайковск я

Одесский национальный университет имени И. И. Мечников ,
к факультета административного и хозяйственного права
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

О ПРОБЛЕМНЫХ ВОПРОСАХ ДАЛЬНЕЙШЕЙ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИИИ «УКРАИНА – ЕС» В СФЕРЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Резюме

Предметом исследования в статье являются отдельные проблемы модернизации внешнеэкономического законодательства в соответствии с требованиями Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС. Приводятся предложения внедрения действенных средств технического регулирования, которые не вредят экономике Украины, ускорения принятия актов регулирования, упрощение режим регистрации филиалов европейских субъектов хозяйствования в Украине, также выработке интерпретационных основ применения правил ВТО в отношениях Украина - ЕС.

Ключевые слова: имплементация, Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС, Европейский Союз, внешнеэкономическое законодательство.

V. V. Chaikovska

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Administrative and Commercial Law
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

ON THE PROBLEMATIC ISSUES OF FURTHER IMPLEMENTATION OF THE EU-UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT IN THE FIELD OF FOREIGN ECONOMIC REGULATION

Summary

The present article deals with separate problems of modernization of foreign economic legislation in accordance with the requirements of the Association Agreement between Ukraine and the EU. It is proposed the introduction of effective technical regulation measures that do not harm the Ukrainian economy, to accelerate the adoption of customs regulations, to simplify the registration of branches of European business entities in Ukraine, as well as to develop the interpretative principles for the application of WTO rules in the EU-Ukraine relations are presented.

Key words: implementation, EU-Ukraine Association Agreement, European Union, foreign economic legislation